

NA OKRAJ REGIONÁLNÍCH SOUPISŮ (A PRŮVODCŮ)
TECHNICKÝCH PAMÁTEK V ČESKÝCH ZEMÍCH
(se zaměřením na památky důlní činnosti a železářských hutí“)

Technické památky jsou zejména v posledním dvacetiletí předmětem trvalého badatelského zájmu a zároveň sílí snaha o jejich záchranu a obnovu spojenou s novým využitím, což je v mnohých případech velký problém. Rovněž zájem širší veřejnosti o návštěvu tohoto druhu kulturního dědictví stále stoupá a prezentační možnosti zpřístupněných technických památek dosahují podobné intenzity jako u muzeí lidové architektury v přírodě. Rostoucímu zájmu o technické památky z různých úhlů pohledu přístupu pak napomáhají soupisy technických památek v ČR (případně odborně fundované průvodce), které byly dosud (vydávány již v období 2. poloviny 20. století – například Přehled technických památek v českých zemích. Rozpravy NTM č. 38, 1970) koncipovány převážně jako regionální publikace. Nový pohled na problematiku technických památek se uplatnil zvláště od 90. let 20. století, kdy také bylo možné využití zahraničních zkušeností při dokumentaci a možnostech záchranu těchto památek in situ v jiných evropských zemích (transfer tohoto typu památek až na výjimky, představující menší objekty, jejich části či zařízení, je prakticky vyloučen).

U technických památek (mimo jiné i na důlní činnost a železářskou výrobu) jde zejména o jejich autenticitu spojenou s danou činností, včetně případně dochovaného zařízení či vybavení. Až do konce 20. století prakticky nevycházely souhrnné soupisy technických památek, s výjimkou edice Národního technického muzea v Praze – nejnověji asi Průvodce po technických památkách v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Rozpravy NTM v Praze č. 129, 1993. Na tento soupis pak navázal v rozsahu 4 svazků velký ediční počín nakladatelství Libri – Technické památky v Čechách na Moravě a ve Slezsku, vydané v letech 2002 – 2004 (dotisk I. dílu v roce 2008). Jim předcházely četné regionální soupisy mapující technické památky po jednotlivých regionech (respektive okresech). Pro abecedního Průvodce po technických památkách v Čechách, na Moravě a ve Slezsku byl shromažďován materiál v letech 1986 – 1989 (původně nerealizovaný záměr nakladatelství

Olympia), obsahující cca 800 hesel památek pocházejících převážně z 19. století. Kromě velkých měst s rozsáhlým průmyslem (Praha, Plzeň, Ostrava) obsahují ostatní technické památky poměrně stručná hesla napsaná na 5 – 10 řádcích.

Soupisu vydaného NTM v roce 1993 a čtyřsvazkovým Technickým památkám nakladatelství Libri je společná skutečnost, že neobsahují jen objekty zapsané v seznamu kulturních památek. Upozornil bych dále na strukturu a zaměření některých regionálních soupisů technických památek, které vyšly v posledních cca deseti letech. Patří k nim například průvodce vydaný v roce 2004 v nakladatelství Olympia Technické památky (autorka Daniela Novotná), který je součástí řady průvodců tohoto nakladatelství (bohužel není uveden soupis literatury a pramenů, z kterých autorka čerpala). Tento průvodce obsahuje jednotlivá velmi stručná hesla se základním popisem především historického vývoje dané památky či lokality. Z námi sledovaných typů památek je na územní středních Čech jmenována jen huť Barbora v Jincích a areál Hornického muzea Příbram na Březových Horách. Autorce prakticky vypadly co se týče památek na důlní a hutní činnost prakticky jižní Čechy (není zmíněn ani Rudolfov) a západní Čechy jsou zastoupeny jen známým hamrem v Dobříví, který jako expozici provozuje Muzeum Dr. Bohuslava Horáka v Rokycanech. Východní Čechy zastupuje prakticky jen železářská huť ve Skuhrově nad Bělou (okres Rychnov nad Kněžnou), pominuty zůstaly určitě památky na těžbu uhlí v Malých Svatoňovicích a okolí.

Dalším průvodcem technickými památkami, jsou Industriální stopy českým středozápadem vydané cca před třemi lety městem Kladnem ve spolupráci s Výzkumným centrem průmyslového dědictví ČVUT v Praze. Soubor obsahuje pět map a CD-ROM a zahrnuje oblasti Kladna a Kladenska, dále Slánska, Berounska a Rakovnicka. Druhá strana mapy obsahuje údaje o stručném stavebně-technickém vývoji dané památky, případně o jejím stavu v současnosti (dochované objekty či jejich torza). V případě města Kladna a regionu Kladenska jde z největší části přirozeně o památky mapující důlní činnost v druhé polovině 19. století až do počátku 20. století. Tento materiál průvodce - industriální stopy byl zpracován pod dohledem odborníků a měl by odrážet i reálnou situaci těchto průmyslových památek v terénu. Zároveň umožňuje poměrně přehlednou orientaci a fundované informace přístupné i zájemcům o technické památky z řad nejširší veřejnosti.

Další regionální, velmi fundovaně zpracovaný, materiál k průmyslovému dědictví představuje Slovník technických památek Blanenska, jehož autorem je přední odborník na tento typ památek a dlouholetý pracovník Technického muzea v Brně PhDr. Jiří Jaroš. Tuto publikaci vydalo Muzeum Blansko v roce 1999. Autor zpracoval celkem 34 lokalit s technickými památkami na okrese Blansko, z toho do regionu Blanenska pojal dvě lokality ležící na okrese Prostějov a jedna na okrese Vyškov a Brno – venkov. Autor se v úvodu věnuje pojetí a způsobu výběru technických památek, jelikož tento slovník nezpracoval jako vyčerpávající soupis či úplný seznam technických památek sledovaného regionu, ale jde o zcela jednoznačně o výběr památek. Autor předkládá u každé lokality přehled památek (včetně zaniklých), v části hesla výklad památek pak autor uvádí jejich popis (v podstatě stavebně-technický vývoj). Velikost (rozsah) hesel odpovídá významu památky i možnostem shromáždit aktuální informace z terénu, případně též z archivních pramenů. Pokud jde o námi sledovaný typ technických památek autor soustředil svou pozornost přirozeně na objekty železářské výroby (hutě) v Olomučanech (archeologická lokalita), dále v okolí měst Blanska, Adamova a v osadě Josefově u Adamova. Součástí této publikace je poměrně rozsáhlý zpracovaný výběr literatury, dále černobílá i barevná obrazová příloha a výklad méně známých, případně speciálních technických termínů. Patří k nim též výklad hesel spojených s tavením a zpracováním surového železa a co se týče Blanenska jsou pak důležité pojmy – hesla spojená s různými typy litinových výrobků. Slovník technických památek Blanenska od Jiřího Jaroše představuje bezesporu nadstandardní slovník (spíše tedy než prostý soupis) technických památek širší oblasti Blanenska s dominantním podílem železářské výroby, a dále se značným rozšířením vodních mlýnů včetně s nimi spojených zařízení – jako jsou pily, náhony, jezy a turbíny.

Z námi stručně načrtnutého přehledu soupisů (případně též průvodců) technickými památkami v ČR je vidět jejich různá úroveň i míra zpracování. Zpracování soupisu (či odborně pořízeného přehledu) technických památek je svým způsobem náročná záležitost, která vyžaduje jistou zkušenost, terminologickou vyjasněnost a rovněž a základní znalost technologie zkoumaných zařízení. Také soupisů technických památek s objevuje (jak na celostátní, tak i regionální úrovni) poměrně málo (například ve srovnání se soupisy drobných sakrálních památek), což je jistě úkol pro badatele do budoucna.